

OSLO TINGRETT

DOM

Avsagt: 24.06.2016 i Oslo tingrett,
Saksnr.: 15-154542TVI-OTIR/03
Dommer: Dommerfullmektig Ellen Rognlien
Saken gjelder: Erstatningskrav

Folkeuniversitetet Øst

Advokat Steffen Brandstad

mot

Fotterapeutforbundet

Advokat Bjørnar Eilertsen

DOM

Saken gjelder spørsmål om Fotterapeutforbundets beslutning om å ekskludere Folkeuniversitetet Øst fra sin liste over anbefalte studiesteder er gyldig, og om Folkeuniversitetet Øst har krav på erstatning for tap i forbindelse med Fotterapeutforbundets beslutning.

Sakens bakgrunn

Fotterapeutforbundet er en yrkesorganisasjon for autoriserte fotterapeuter i Norge. Forbundets formål er å jobbe for medlemmenes faglige, økonomiske og sosiale interesser.

Folkeuniversitetet Øst er en utdanningsinstitusjon som blant annet tilbyr utdanning innenfor fotterapi. Fotterapistudiet er rettet mot voksne som tidligere har gjennomført minst VG1. Elevene går opp til eksamen som privatister. Elever som består eksamen har mulighet til å søke om autorisasjon som fotterapeut.

I 2010 utarbeidet og vedtok Fotterapeutforbundet et sett med kriterier for utdanningsinstitusjoner innenfor fotterapi. De utdanningsinstitusjoner som oppfyller kriteriene står på en liste over utdanningsinstitusjoner som forbundet anbefaler. Listen er publisert på forbundets nettsider. Kriteriene er nedfelt i dokumentet "*Kriterier for skoler anbefalt av NFF*". Det fremgår av dette dokumentet at hensikten med kriteriene er å "*reducere kompetanseforskjeller blant ferdig utdannede fotterapeuter ved å etablere en felles standard for utdanningsinstitusjoner som tilbyr fotterapeututdannelse*".

Kriteriene er utarbeidet av forbundet. I forbundet eksisterer det en "lærergruppe", som består av lærere fra landets ulike utdanningsinstitusjoner innenfor fotterapi. Lærergruppen i forbundet har deltatt i utformingen av kriteriene. Kriteriene er enstemmig vedtatt av styret og lærergruppen i Fotterapeutforbundet.

Det fremgår av kriteriene at "*Ferdig utdannet fotterapeut som har gjennomført avkortet utdanningsløp, inkludert privatister, skal ha gjennomført minimum 600 skoletimer av 45 minutter, eller 450 klokketimer av 60 minutter, med praktisk opplæring.*". Det følger videre av kriteriene at det med "*praktisk opplæring*" menes "*[p]asient-/klientbehandlinger i klinikk gjennomført under veiledning av fotterapeutlærer*".

Fotterapistudiet følger offentlige læreplaner. Av gjeldende læreplaner fremgår det ikke særskilte krav med hensyn til antall timer praktisk opplæring. Dette er bakgrunnen for at Fotterapeutforbundet har valgt å sette særskilte krav til antall timer med praktisk opplæring i sine kriterier for anbefalte skoler.

Folkeuniversitetet ble høsten 2010 kontaktet av Fotterapeutforbundet, med informasjon om de vedtatte kriteriene, og at Fotterapeutforbundet fremover kun ville anbefale utdanningsinstitusjoner som oppfyller kriteriene. Ved e-post av 23. november 2010 bekreftet Folkeuniversitetet, ved Håvard Høydahl, at Folkeuniversitetet oppfylte kriteriene. Folkeuniversitetet ble inntatt på Fotterapeutforbundets liste over anbefalte studiesteder.

I februar 2015 ble styret i Fotterapeutforbundet kontaktet av noen elever på fotterapistudiet ved Folkeuniversitetet Øst. Elevene formidlet til styret i forbundet at de var misfornøyde med det faglige utbyttet fra utdanningen. De uttrykte også at de i liten grad fikk praktisk opplæring på pasienter/kunder i klinikk. Elevene opplyste at de i gjennomsnitt hadde gjennomført maksimalt 50 timer med pasientbehandling hver, og at skolen hadde uttrykt at de selv måtte skaffe pasienter og nødvendig praksis.

I mars 2015 kontaktet tok styret i Fotterapeutforbundet kontakt med Folkeuniversitetet, og ba om et møte. Møtet ble gjennomført 23. mars 2015. Ann Beate Grasdalen i Fotterapeutforbundet skrev referat fra møtet. I referatet heter det:

"Folkeuniversitetet mener at antallet timer med pasientbehandling er betydelig høyere og henviser til at elevene i følge undervisningsplaner skal motta totalt 348 totalt med praktisk opplæring i VG 2 og VG 3.

Praktisk opplæring i klinikk med pasientbehandling utføres i fire timer hver onsdag (...)".

Referatet er ikke omforent.

Etter møtet sendte Helene Geelmuyden hos Folkeuniversitetet en e-post til Grasdalen, der det heter:

"(...) Fra dag en har vi fulgt de nasjonale retningslinjer på alle ledd og fått godkjenning for det. Vi ser imidlertid at medlemmer av lærergruppen har økt timetallet fra 316 til 450 og tar dette opp hvordan vi skal imøtegå dette. Endringen fra 2010 ser vi på som en dramatisk økning. Vi undres på hvorfor dette ikke har blitt underrettet Folkeuniversitetet Øst som tilbyder til fotterapi utdanningen. (...) Frem til semesterstart høsten 2015 gjennomgår Folkeuniversitetet Øst alle rutiner og kvalitetskriteriene i faget for å etterkomme lærergruppens ønsker og anbefalinger."

Grasdalen besvarte e-posten neste dag:

"Kriteriene som ligger til grunn for at vi anbefaler skoler har aldri blitt økt fra 316 til 450 timer. De har alltid vært 450 timer for elever på forkortet løp. (...) Kriteriene ble vedtatt av Lærergruppen i april 2010 og har senere ikke blitt revidert. (...)".

Grasdalen ba også om innspill til referatet fra møtet.

Et par dager senere svarer Geelmuyden at Folkeuniversitetet har kommentarer til referat, men at Folkeuniversitetet ønsker innsyn i elevenes klage før de oversender sine kommentarer. Grasdalen svarte samme dag at klagen fra elevene ikke har relevans for det Fotterapeutforbundet har etterspurt, nemlig informasjon om timeantallet i den praktiske undervisningen ved Folkeuniversitetet. Neste dag utdypet Grasdalen dette, og viste til at saken handler om hvorvidt Folkeuniversitetet "*oppfyller avtalen [Folkeuniversitetet] har inngått med [forbundet], ref. kriterier for skoler*". Grasdalen skrev videre:

"Dersom noe av informasjonen vi har notert oss er feil, så må dere sende oss konkret tilbakemelding på hva som faktisk er riktig. Dersom dere ikke ønsker å samarbeide med oss ved å gi oss konkrete tilbakemeldinger, så ser vi ingen grunn til å fortsette dialogen."

Senere samme dag oversender Geelmuyden kommentarer til møterefateret. I samme e-post heter det følgende:

"Det viktig for Folkeuniversitetet Øst å etterstrebe en god utdanning, og fra høsten 2015 har Folkeuniversitetet besluttet å sette timeantallet i praksis til 450 timer for privatistene som tar sin fotterapeututdanning der. (...) Vi har blant annet fått henvendelse fra flere elever i den offentlige skolen som vil praktisere hos oss, da de mener dette ikke blir gjennomført tilfredsstillende der de går. (...) Folkeuniversitetet er forundret over prosessen i denne saken. For det første, det at et fagforbund setter seg over nasjonale krav til praksis i yrkesfag, er relativt unikt i norsk sammenheng og ganske uforståelig. I følge flere elever rundt denne klagen, er den uten underskrifter fra noen av elevene, noe elevene stiller seg undrende til. Klagen ble sendt inn med flere navn som ikke hadde sett eller godkjent dette utkastet. (...)"

I underkant av en måned senere, den 22. april 2015, sendte Grasdalen i Fotterapeutforbundet følgende e-post til Geelmuyden hos Folkeuniversitetet:

"Vi har fått innsyn i timebøkene for Folkeuniversitetet. De gir et ganske annet bilde enn det dere presenterte under møtet med oss tidligere i år med hensyn til hvor mange pasientbehandlinger hver elev har gjennomført i løpet av studiene. I følge timeboken har hver elev gjennomført, så langt vi kan se, langt under 50 behandlingstimer skoleklinikken. Har dere noen kommentarer til dette?"

Grasdalen sendte videre følgende e-post til Geelmuyden noen dager senere, den 29. april 2015:

"Jeg sendte deg en e-post 22. april angående antall behandlingstimer som fremkommer av timebøkene. Dersom dere mener at elevene har gjennomført flere

pasientbehandlinger i klinikk under veiledning av foterapeutlærer enn det som fremkommer av timebøkene, så ber vi dere gjøre rede for det per e-post innen 6. mai."

Neste dag, den 30. april 2015, sendte Heidi Munthe-Kaas, rektor på Helsefagskolen ved Folkeuniversitetet Øst, en e-post til Grasdalen, der det blant annet fremkommer følgende:

"Vår utdanning har samlet et timeantall på minimum 600 skoletimer (vg2 og vg3). Elevene som nå går vg3 har 380 timer. Samme elevgruppe hadde på vg2 330 timer. Samlet gir dette et timetall på 710, noe som ligger godt over minimumskravet.

Timene inngår det som er utdanningens krav til innhold i forhold til de offentlige læreplanene. Vi opplever at Foterapiforbundets tolkningen til praktisk opplæring ikke dekker det helhetlige bilde til hva man må kreve i en foterapiutdanning. Vi tilbyr en yrkesrettet utdanning der all opplæring er praktisk rettet innenfor de 600 timene. Det veksles mellom teori og praktisk case (på hverandre og på pasienter, i klasserommet, i sliperommet og i klinikken). Vi er særdeles opptatt av å dekke fagets helhetlige praksisfelt som innebærer hele lærerplanen i terapi og pleie, ikke deler av praksis som Foterapiforbundet definerer.

Vi forholder oss også til kravet som ligger i de offentlige læreplanene, faget *Prosjekt til fordypning* for privatister (praktisk arbeidserfaring), som har et totalt timetall på vg2 på 316 timer. Disse timene blir fordelt innen de 710 timene som er totaltimetallet for både vg2 og vg3. (...)

På timeplanen er både dagundervisningen (6 timer) og kveldsundervisningen (4 timer) avsatt til også å jobbe praktisk. Kveldsundervisningen er i hovedsak satt av til pasienter i klinikk. Det forekommer også pasienter i klinikken i dagundervisningen, spesielle caser. En del av praksisopplæringen i klinikken er ikke bare arbeid med kunder (pleie og stell av føtter). I klinikkarbeid regnes også sålesliping, ganganalyser, leddanalyser, muskeltester, sko-tester, sterilisering, journalføring, timebestilling og andre ordensmannsoppgaver. (...)

Praktisk opplæring fordeles mellom alle elevene som er til stede. Enkelte elever har mye fravær eller kommer sent til timene/går tidlig. Praksisopplæringen blir da naturlig noe avkortet. (...) Vi kan ikke ta ansvar for hva enkelte elever prioriterer.

Utdanningen i sin helhet er lagt opp til at de får tilstrekkelig praktisk opplæring i alle læreplanens krav. Vår forståelse av *pasientbehandling* og *yrkesutøvelsen* i sin helhet består av hele faget, f eks. har elevene jobbet med å etablere egen bedrift og hva dette innebærer i sin helhet.

Vi stiller oss undrende til at Foterapiforbundet har et krav som overgår det offentlige kravet til utdanningen og som gir autorisasjon i henhold til Helsepersonelloven. (...)

Dersom det fortsatt er uklarerheter rundt dette tema tar vi gjerne et møte med dere."

Munthe-Kaas kommenterte også at elevene hadde delt taushetsbelagt informasjon fra Folkeuniversitetets elevklinikk med forbundet, og at forbundet burde ha nektet innsyn i dette materialet.

Den 8. mai 2015 sendte Fotterapeutforbundet et brev til Folkeuniversitetet, der det blant annet heter følgende:

"I møte med Folkeuniversitetet 23. mars i år meldte Fotterapeutforbundet vår bekymring over tilbakemeldinger vi har fått fra elever ved skolen om at Folkeuniversitetet ikke oppfyller minstekrav til praktisk opplæring som ligger til grunn for vår anbefaling av skolen. (...)

Under møtet la vi fram informasjon fra elevene som forteller at de ved daværende tidspunkt var gitt under 50 timer med praktisk opplæring i henhold til kriteriene. (...)

Folkeuniversitetet tilbakeviste elevenes påstander. I tilbakemelding på notat tilsendt Ann Beate Grasdalen i Fotterapeutforbundet 27.3.2015 har Helene Geelmuyden i Folkeuniversitetet skrevet at praktisk opplæring i klinikk med pasientbehandling utføres i fire timer hver onsdag i totalt 68 uker, fordelt på VG 2 og VG 3, noe som utgjør 272 timer.

Elevene ved Folkeuniversitetet har deretter gitt Fotterapeutforbundet innsyn i timeboken som dokumenterer at elevene ved skolen har gjennomført under 50 timer med pasientbehandlinger per medio mars 2015. Folkeuniversitetet har ikke gitt oss informasjon som begrunner praktisk opplæring, i henhold til kriteriene, utover timeboken.

Gjennomført praktisk opplæring per medio mars utgjør rundt 10 prosent av minstekravet. Selv om elevene får ytterligere praktisk opplæring, i henhold til kriteriene, fram til skoleslutt, vil gjennomført praksis likevel være langt fra å oppfylle kravet. (...)

Vi ser også alvorlig på at Folkeuniversitetet har forsøkt å føre oss bak lyset ved å hevde at elevene vil motta 272 timer med praktisk opplæring i henhold til kriteriene i løpet av utdanningen. (...)

Basert på det lave antallet praksistimer og tilbakeholdelsen av informasjon kan vi ikke se at det er grunnlag for å samarbeide med Folkeuniversitetet lenger. Fotterapeutforbundet vil derfor ikke lenger anbefale skolen."

Den 11. mai 2015 publiserte Fotterapeutforbundet en artikkel på sine nettsider, med tittelen "Anbefaler ikke lenger Folkeuniversitetet". I artikkelen heter det blant annet:

"Kravet til praktisk opplæring i løpet av utdanningen er (...) 450 timer ved avkortet utdanningsløp. Kun pasientbehandlinger i klinikk gjennomført under veiledning av

fotterapeutlærer teller. Folkeuniversitetet er langt fra å oppfylle kravet for elevene som uteksamineres i vår. Også tidligere år har praktisk opplæring ligget under minstekravet. (...)"

Dagen etter, den 12. mai 2015, sendte Folkeuniversitetet et brev til Fotterapeutforbundet. Der heter det blant annet følgende:

"Ved utviklingen av fotterapiutdanningen (Vg2 og Vg3) er programfagene i offentlige læreplaner lagt til grunn. I tillegg kan vi dokumentere kravet til "Prosjekt til fordypning" for privatister (som arbeidserfaring i egen elevklinikk) i vårt undervisningsopplegg. (...)"

At Fotterapeutforbundet ikke tar hensyn til at samtlige kompetansemål skal inngå i utdanningen, stiller vi oss meget undrende til. Vi er opptatt av at den *praktiske opplæringen* skal dekke hele faget og ikke bare pleiebehandling i pasientstol. I løpet av utdanningen får deltakerne opplæring i kompetansemål som blant annet å drøfte sammenhengen med helse og menneskets funksjons- og bevegelsesevne, forebyggende tiltak (konkretisert med blant annet sko), materialenes egenskaper, observasjon av ganglag (med og uten fottøy) og identifisere avvik, gjøre rede for oppbyggingen av fottøy og funksjonen til fottøy inn mot forebygging, utøve analyse av sko, utføre ledd og muskeltester og analysemetoder og avtrykkmetoder for å nevne noen. Alt dette er relatert til praksis, og elevene må bruke mye tid på å lære seg dette faget. Dersom utdanningen skal følge samfunnets behov og være innovative på dette området bør dette legges til grunn for praksis i utdanningen, vell så mye som kvantitet i antall timer med pasient i stol. (...)"

Fotterapeutforbundet uttaler seg og fatter en beslutning på bakgrunn av et gitt antall timer fra vår timeavtalebok og uten å kjenne til hvordan vi organiserer vår utdanning i sin helhet. (...)"

Folkeuniversitetet reiste også spørsmål om hvorvidt forbundet hadde foretatt "*lignende innsyn*" hos andre utdanningsinstitusjoner innenfor fotterapi. Folkeuniversitetet ba om at forbundet skulle vurdere kvalitetskravene og anbefalingen av Folkeuniversitetet på nytt.

Den 19. mai 2015 sendte Heidi Munthe-Kaas hos Folkeuniversitetet en e-post til lederen i Fotterapeutforbundet, og ba om et møte den 1. juni 2015. To dager senere svarte lederen i forbundet at forbundet ikke har mulighet til å gjennomføre et møte den aktuelle dato, og at de ikke har anledning til å gjennomføre et møte før etter sommerferien. Det ble også opplyst om at dersom Folkeuniversitetet hadde nye opplysninger i saken, kunne disse oversendes forbundet, som ville se på det.

Det var deretter korrespondanse mellom partenes advokater. Folkeuniversitetet ba på nytt om et møte med forbundet, noe forbundet avviste. Mot slutten av juni måned valgte Fotterapeutforbundet å fjerne artikkelen på sine nettsider. Det ble presisert fra forbundets

side at dette ikke innebar noen erkjennelse. Samtidig ba forbundet om å få oversendt dokumentasjon for at kravet til praktisk opplæring er gjennomført.

Som svar på forbundets anmodning om dokumentasjon oversendte Folkeuniversitetet i juli 2015 timeplaner for foterapiutdanningen og oppmøteskjema for elevene. Foterapeutforbundet besvarte henvendelsen, og fastholdt at dokumentasjonen ikke viste at Folkeuniversitetet oppfyller kriteriene for skoler som Foterapeutforbundet anbefaler.

Folkeuniversitetet tok ut stevning mot Foterapeutforbundet den 25. september 2015. Det ble i stevningen lagt ned påstand om at Folkeuniversitetet Øst skal inntas på listen over anbefalte studiesteder, og krav om erstatning oppad begrenset til kr 2 500 000. Påstanden ble senere endret til krav om at Foterapeutforbundets beslutning om å ekskludere Folkeuniversitetet Øst fra listen over anbefalte skoler skal kjennes ugyldig, i tillegg til krav om erstatning. Foterapeutforbundet innga tilsvaret den 16. november 2015, og nedla påstand om frifinnelse. Hovedforhandling ble gjennomført 8. – 10. juni 2016. Dokumentasjon og vitneførsel fremgår av rettsboken.

Saksøkerens påstandsgrunnlag

Foterapeutforbundet la den 11. mai 2015 ut en tekst på sine nettsider med en rekke uriktige påstander om Folkeuniversitetets foterapiutdanning, bl.a. at den ikke oppfyller kravene til praktisk opplæring og derfor måtte fjernes fra listen over anbefalte studiesteder. Foterapeutforbundets handlinger bygger på en åpenbart uriktig forståelse av hva som skal defineres som praksis i foterapiutdanningen. Foterapeutforbundet ønsket ikke å lytte til motforestillinger fra Folkeuniversitetet, men har ensidig vektlagt opplysninger fra enkelte elever ved Folkeuniversitetet. Folkeuniversitetets oppfatning av praksiskravet samsvarer med oppfatningen hos andre læresteder.

Foterapeutforbundets tekst på nettsidene, og ekskluderingen av Folkeuniversitetet fra listen over anbefalte studiesteder, mangler saklig grunnlag. Saken ble heller ikke underlagt en forsvarlig saksbehandling av Foterapeutforbundet. Sekretariatet i Foterapeutforbundet fulgte ikke sine egne saksbehandlingsregler, og involverte ikke lærergruppen i forbundet.

Ansatte og styrende organer i Foterapeutforbundet har i det minste handlet grovt uaktsomt, og dermed erstatningsbetingende, jf. skadeerstatningsloven § 2-1 og § 3-6, samt det ulovfestede organansvaret.

Saken har påført Folkeuniversitetet et betydelig økonomisk tap, ved at det som en direkte konsekvens av Foterapeutforbundets handlinger ikke var et tilstrekkelig antall studenter som meldte seg på studiet som skulle starte opp høsten 2015. Folkeuniversitetet har ved dette blitt påført tap i form av tapte inntekter. Saken har også skadet Folkeuniversitetet

omdømmemessig. Tapet står i klar og adekvat årsakssammenheng med Fotterapeutforbundets handlinger.

Saksøkerens påstand:

- "1. Fotterapeutforbundets beslutning om å ekskludere Folkeuniversitetet fra listen over skoler som anbefales av Fotterapeutforbundet er ugyldig.**
- 2. Fotterapeutforbundet dømmes til å betale erstatning utmålt etter rettens skjønn begrenset oppad til kr 2 500 000 til Folkeuniversitetet Øst med tillegg av lovens rente fra to uker etter dommens forkynnelse og til betaling skjer.**
- 3. Fotterapeutforbundet dømmes til å betale sakskostnader til Folkeuniversitetet Øst med tillegg av lovens rente fra to uker etter dommens forkynnelse og til betaling skjer."**

Saksøktes påstandsgrunnlag

Kjernen i saken er at Folkeuniversitetet ikke har oppfylt sin avtalefestede plikt til å sørge for at innholdet i utdanningen har det nødvendige antall timer med praktisk opplæring, slik dette er definert i dokumentet "*Kriterier for skoler anbefalt av NFF*". Det er kun timer som inneholder pasientbehandlinger i klinikk som skal regnes som praktisk opplæring. Folkeuniversitetet har uansett ikke oppfylt kravene til praktisk opplæring, all den tid timene som var satt av til tid i skoleklinikken ikke ble fylt opp med pasientbehandlinger.

Folkeuniversitetet har tilsidesatt sine plikter, noe som først ble oppdaget etter at elever ved skolen varslet Fotterapeutforbundet. Folkeuniversitetet har tilsidesatt sin lojalitetsplikt og sin opplysningsplikt overfor Fotterapeutforbundet. Folkeuniversitetet skulle aldri ha vært inntatt på listen over anbefalte studiesteder, og har heller ikke krav på å stå på listen. Fotterapeutforbundet hadde anledning til å heve avtalen. Avtalen er også ugyldig, jf. avtaleloven § 33, all den tid Folkeuniversitetet aldri har oppfylt kriteriene.

Saksbehandlingsreglene i dokumentet "*Kriterier for skoler anbefalt av NFF*" kan ikke tolkes eller anvendes slik Folkeuniversitetet hevder. Saksbehandlingsreglene som står nedfelt der har aldri vært praktisert. Lærergruppen ønsker heller ikke å være delaktig i beslutninger om eksklusjon av skoler. Beslutningen om å ekskludere Folkeuniversitetet fra listen over anbefalte studiesteder ble behandlet av styret i forbundet. Fotterapeutforbundet ba gjentatte ganger om å få dokumentasjon fra Folkeuniversitetet på at de oppfylte kriteriene. Folkeuniversitetets lojalitetsplikt går uansett foran eventuelle saksbehandlingsfeil hos Fotterapeutforbundet.

Det foreligger verken ansvarsgrunnlag, årsakssammenheng eller et sannsynliggjort økonomisk tap på Folkeuniversitetets hånd.

Saksøktes påstand:

"1. Fotterapeutforbundet frifinnes.

2. Folkeuniversitetet Øst dømmes til å betale sakskostnader til Fotterapeutforbundet med tillegg av lovens rente fra to uker etter forkynnelse av dommen til betaling skjer."

Retten vurdering

Retten vil først ta for seg spørsmålet om Fotterapeutforbundets beslutning om å ekskludere Folkeuniversitetet Øst fra listen over anbefalte skoler er ugyldig.

Fotterapeutforbundet har lagt opp til en ordning hvor forbundet anbefaler ulike utdanningsinstitusjoner innenfor fotterapi. Ved å oppfylle gitte kriterier får utdanningsinstitusjonene anledning til å stå på en liste over utdanningsinstitusjoner som forbundet anbefaler.

Kriteriene følger av dokumentet "Kriterier for skoler anbefalt av NFF", som styret og lærergruppen i forbundet vedtok i 2010. Alle landets utdanningsinstitusjoner innenfor fotterapi ble orientert om kriteriene og ordningen forbundet hadde vedtatt, og ble bedt om å bekrefte at de oppfylte vilkårene. Folkeuniversitetet bekreftet høsten 2010 at de oppfylte vilkårene, og ble tatt inn på forbundets liste over anbefalte institusjoner.

På bakgrunn av partenes anførsler legger retten til grunn at forbundets ordning med anbefaling av skoler er et avtaleforhold mellom forbundet og den enkelte skole, på den måten at den enkelte skole, ved å bekrefte overfor forbundet at den oppfylder kriteriene forbundet har satt, inngår en avtale med forbundet om å få stå på listen over skoler som forbundet anbefaler. Begge parter har anført at forbundets beslutning om å fjerne Folkeuniversitetet fra listen over anbefalte studiesteder er å anse som en heving av avtalen. Fotterapeutforbundet har også hevdet at Folkeuniversitetet i realiteten aldri har oppfylt kriteriene, og at avtalen mellom forbundet og Folkeuniversitetet derfor er ugyldig, jf. avtaleloven § 33.

Retten mener at forbundets ordning med anbefaling av skoler også har foreningsrettslige trekk. Den enkelte utdanningsinstitusjon er ikke medlem av Fotterapeutforbundet. Fotterapeutforbundet er en yrkesorganisasjon for autoriserte fotterapeuter. Forbundets beslutning i denne saken er altså ikke en foreningsrettslig eksklusjon som sådan. Til tross for dette mener retten at forbundets ordning med anbefaling av skoler har et foreningsrettslig preg. Retten viser til at dokumentet "Kriterier for skoler anbefalt av NFF" er vedtatt av forbundet, og at forbundet deretter har henvendt seg til alle landets utdanningsinstitusjoner for å få en bekreftelse på at utdanningsinstitusjonene oppfylder kriteriene. Forbundets ytelse er at de inntar skoler som oppfylder vilkårene på en liste over skoler som forbundet anbefaler. Retten viser videre til at forbundet, slik retten oppfatter det, er landets eneste fagforbund for den aktuelle yrkesgruppen.

En heving av avtalen forutsetter et vesentlig mislighold fra Folkeuniversitetets side. En eksklusjon fra en forening også er en heving, nemlig av avtaleforholdet mellom foreningen og medlemmet, jf. Woxholt, Foreningsrett – med samvirkeloven, 3. utgave (2008) side 226. En eksklusjon fra en forening forutsetter en eksklusjonsgrunn, jf. Woxholt side 229. Også dette underbygger at nærværende sak har foreningsrettslige trekk.

Kriteriene som forbundet har vedtatt inneholder krav om et særskilt antall timer med "praktisk opplæring". Bakgrunnen for forbundets beslutning om å ekskludere Folkeuniversitetet fra listen over anbefalte skoler er at forbundet mener at Folkeuniversitetet ikke oppfylte kravet om et særskilt antall timer med "praktisk opplæring". Folkeuniversitetet anfører at de oppfylte kravet, og at forbundets beslutning av den grunn er ugyldig. Folkeuniversitetet har også anført at det foreligger feil ved forbundets saksbehandling, og at dette må føre til at forbundets beslutning er ugyldig.

Retten legger til grunn at retten kan prøve gyldigheten av forbundets beslutning om å ekskludere Folkeuniversitetet fra listen over anbefalte skoler. Ingen av partene har bestridt at retten har prøvingskompetanse. Vurdert i et avtalerettslig perspektiv, er det etter rettens syn klart at retten har anledning til å foreta en prøving av om forbundets heving av avtalen er rettmessig. Som nevnt er det spørsmål om Folkeuniversitetet oppfylte kravet til praktisk opplæring. En del av uenigheten mellom partene vedrørende dette spørsmålet skyldes at partene har ulikt syn på hvordan kriteriene skal tolkes. Retten legger til grunn at retten har adgang til å prøve forbundets tolkning av kriteriene. Retten legger også til grunn at retten kan foreta en prøving av hvorvidt Folkeuniversitetet oppfylte kriteriene. Endelig legger retten til grunn at retten har adgang til å prøve forbundets saksbehandling.

Også dersom saken vurderes i et foreningsrettslig perspektiv er det rettens syn at retten har prøvingsadgang. Det følger av rettspraksis at i tilfeller der et medlemskap i en forening har klar økonomisk eller velferdsmessig betydning, kan et vedtak om eksklusjon, eller andre inngripende vedtak av foreningen, prøves for domstolene, jf. Schei m.fl., kommentarutgave til tvisteloven, 2. utgave, note 2.4 til tvisteloven § 1-3 med videre henvisninger. Slik retten ser det, har det stor økonomisk og velferdsmessig betydning for Folkeuniversitetet å stå på forbundets liste over anbefalte skoler. Rettssikkerhetsgrunner taler derfor for at forbundets beslutning om å fjerne Folkeuniversitetet fra listen kan prøves av domstolene. Retten nevner også at det ikke foreligger holdepunkter for at forbundet har etablert et selvdømme, noe som ellers kunne tilsi at rettens prøvingsadgang er begrenset. Ved en domstolsprøving av en foreningsrettslig eksklusjon kan retten prøve om det foreligger en eksklusjonsgrunn, og om det foreligger feil ved foreningens saksbehandling, jf. Woxholt side 226 følgende. I denne saken vil spørsmålet om det foreligger en eksklusjonsgrunn være et spørsmål om Folkeuniversitetet har misligholdt plikter de har i henhold til kriteriene. Retten legger til grunn at det er rom for nyanser med hensyn til hvor langt domstolen kan gå i en prøving av en forenings skjønnsutøvelse. På bakgrunn av partenes anførsler i saken kommer dette, slik retten ser det, ikke på spissen i nærværende sak.

På bakgrunn av partenes anførsler og bevisførselen i saken tar retten først for seg spørsmålet om Folkeuniversitetet oppfylte kravet til "praktisk opplæring" i forbundets kriterier for anbefaling av skoler. Avgjørende for rettens vurdering er om Folkeuniversitetet oppfylte kravet våren 2015, da forbundet traff sin beslutning.

I dokumentet "Kriterier for skoler anbefalt av NFF" heter det på side 6 følgende:

"Ferdig utdannet foterapeut som har gjennomført avkortet utdanningsløp, inkludert privatister, skal ha gjennomført minimum 600 skoletimer av 45 minutter, eller 450 klokketimer av 60 minutter, med praktisk opplæring."

Det følger videre av kriteriene at det med "*praktisk opplæring*" menes

"[p]asient-/klientbehandlinger i klinikk gjennomført under veiledning av foterapeutlærer".

Retten legger til grunn at det avgjørende for om kriteriene er oppfylt, er om utdanningsinstitusjonen *tilbyr* elevene en utdanning som består av minimum 450 timer med praktisk opplæring – ikke at elevene rent faktisk *gjennomfører* dette. Ordlyden i kriteriene kan gi et annet inntrykk, men retten legger ikke avgjørende vekt på det.

Retten finner innledningsvis grunn til å si noe om hvordan Folkeuniversitetets foterapiutdanning var organisert på tidspunktet for Fototerapeutforbundets beslutning om å ekskludere Folkeuniversitetet fra listen over anbefalte skoler.

På bakgrunn av bevisførselen legger retten til grunn at Folkeuniversitetet frem til og med våren 2015 organiserte sin foterapiutdanning slik at elevene hver uke hadde seks timer undervisning på dagtid og fire timer undervisning på kveldstid. Folkeuniversitetets foterapiutdanning gikk over to år (vg2 og vg3), og utdanningen bestod av totalt 68 uker med undervisning.

På bakgrunn av bevisførselen legger retten til grunn at undervisningen på kveldstid i all hovedsak foregikk i skoleklinikken. Utdanningen var altså lagt opp slik at elevene skulle ha totalt 272 timer i skoleklinikken (én kveld à fire timer hver uke i totalt 68 uker). På bakgrunn av bevisførselen legger retten til grunn at elevene øvde på behandlinger på hverandre, og på venner og familie, før de tok fatt på behandling av reelle pasienter.

På bakgrunn av bevisførselen legger retten videre til grunn at den øvrige undervisningen, som foregikk på dagtid, i all hovedsak var klasseromsundervisning. Ettersom foterapifaget er et yrkesfag, var klasseromsundervisningen i stor utstrekning praktisk rettet. På bakgrunn av bevisførselen legger retten til grunn at i alle fall en stor del av klasseromsundervisningen var organisert slik at elevene først ble undervist i teori, og at det teoretiske

stoffet deretter ble illustrert for elevene i form av eksempler fra det virkelige liv ("case") eller øvelser.

På bakgrunn av bevisførselen legger retten til grunn at det i noen deler av klasseromsundervisningen var en pasient til stede. Et eksempel på dette er at det ved gjennomgang av teori vedrørende fotlidelser ble hentet inn en person med en aktuell fotlidelse, og at elevene fikk observere og undersøke personens fot. Andre ganger gjennomførte elevene praktiske øvelser i klasseromsundervisningen, uten at det var pasienter til stede. Et eksempel på dette er at elevene i forbindelse med undervisning i skoteori hver tok med seg en sko, og at elevene sammen med læreren undersøkte skoene og analyserte forskjeller i skoens funksjon. Retten viser her til forklaringene fra vitnene Heidi Munthe-Kaas og Håvard Høydahl, henholdsvis rektor på Helsefagskolen på Folkeuniversitetet og lærer på fotterapiutdanningen på Folkeuniversitetet.

Fotterapeutforbundet anfører at det kun er timer med pasientbehandling i skoleklinikk som regnes som praktisk opplæring i henhold til kriteriene. Det er ubestridt at Folkeuniversitetets fotterapiutdanning, slik denne var organisert frem til våren 2015, ikke inneholdt 450 timer i skoleklubben. Folkeuniversitetet anfører at de oppfylte kravet om 450 timer praktisk opplæring ved at deres utdanning inneholder 272 timer i skoleklubben, og i tillegg minst 178 timer med annen undervisning som tilfredsstillende kravet til praktisk opplæring. Fotterapeutforbundet anfører også at elevene ved Folkeuniversitetet uansett ikke har fått 272 timer med pasientbehandling i skoleklubben, og at Folkeuniversitetet derfor uansett er langt fra å oppfylle kravet.

Praktisk opplæring er i kriteriene definert som "*[p]asient-/klientbehandlinger i klinikk gjennomført under veiledning av fotterapeutlærer*". Ordlyden tilsier for det første at det må være en person til stede som kan defineres som "*pasient*" (eller "*klient*"). Slik retten ser det, er det naturlig å tolke "*pasient*" (eller "*klient*") slik at det må dreie seg om en person som oppsøker skolen/eleven for å benytte seg av deres tjenester. Etter rettens syn er det i utgangspunktet ikke naturlig å anse det som "*[p]asient-/klientbehandlinger*" dersom fotterapielevne øver på behandlinger på hverandre. Ordlyden "*(...)behandlinger i klinikk*" tilsier videre at det må dreie seg om en konsultasjon, der fotterapieleven skal undersøke pasienten, og ved hjelp av tilgjengelig utstyr tilby vedkommende for eksempel pleie/stell eller tiltak som tar sikte på lindring av symptomer. Det er altså ikke tilstrekkelig at det er en person som kan defineres som "*pasient*" (eller "*klient*") til stede i undervisningen.

På bakgrunn av bevisførselen finner retten det sannsynliggjort at formålet med forbundets krav om et særskilt antall timer "praktisk opplæring" er et ønske om å sikre at uteksaminerte fotterapeuter har et minimum av erfaring med pasienter, under veiledning av en lærer, før de selv får anledning til å tilby sine tjenester. Retten viser her til at uteksaminerte fotterapistudenter kan søke om autorisasjon som fotterapeut etter bestått eksamen. Det foreligger ikke krav til tid som lærling eller praktikant. Slik retten ser det,

støtter formålet med kravet om et særskilt antall timer "praktisk opplæring" at ordlyden "[p]asient-/klientbehandlinger i klinikk" må forstås slik at det må dreie seg om konsultasjon av pasient i klinikk.

Slik retten ser det, er det altså en forutsetning for at noe kan regnes som "praktisk opplæring" i henhold til definisjonen at arbeidet er relatert til konsultasjon av en pasient i skoleklinikken. Den omstendighet at undervisningen har praktiske innslag, noe som er naturlig i en yrkesfaglig utdanning, er etter rettens syn ikke nok til at den kan regnes som "praktisk opplæring" i henhold til definisjonen i forbundets kriterier.

En skoletime der det undervises i hygienepinsipper, og elevene får øve seg på sterilisering av utstyr, uten at det er noen pasienter til stede, vil etter rettens syn ikke regnes som "praktisk opplæring" i henhold til definisjonen. Dersom eleven derimot steriliserer utstyr som ledd i behandlingen av en pasient i skoleklinikken, vil dette regnes som "praktisk opplæring". På samme måte vil en skoletime med undervisning i såletilpasning, der elevene får øve seg på bruk av slipemaskin, men uten at arbeidet er relatert til en pasient, ikke regnes som "praktisk opplæring" i henhold til definisjonen. Derimot vil arbeid med tilpasning av såle etter en konsultasjon med en pasient regnes som "praktisk opplæring". Undervisning med praktiske innslag og øvelser er en forutsetning for å kunne la elevene utføre behandlinger på pasienter i klinikk, og dermed en naturlig del av studiet, men etter rettens oppfatning kan denne typen undervisning ikke regnes som "praktisk opplæring" slik dette er definert i kriteriene.

Folkeuniversitetet anfører, som nevnt, at de oppfyller kravet om 450 timer praktisk opplæring ved å tilby elevene 272 timer i skoleklinikken, og i tillegg minst 178 timer med annen undervisning som også må regnes som "praktisk opplæring". Folkeuniversitetet har fremlagt en oversikt over hvilke undervisningstimer som etter deres oppfatning må regnes som "praktisk opplæring". Retten vil i det følgende gjennomgå noen eksempler fra oversikten.

Av oversikten fremgår det at Folkeuniversitetet regner tre av totalt seks undervisningstimer den 17. oktober 2013 som "praktisk opplæring". Det fremgår av semesterplanen at temaet for undervisningen denne dagen var "*Gjennomgang av akser og bevegelse teori*", "*Bevegelseslære med fokus på de latinske ord og aksene i foten*".

Det fremgår videre av oversikten at Folkeuniversitetet regner fire av totalt seks undervisningstimer den 7. november 2013 som "praktisk opplæring". I henhold til semesterplanen skulle elevene denne dagen "*fordype seg i 2 naturlige samarbeidspartnere til fotterapeuten og/eller ortopediteknikeren*", og blant annet "*drøfte[.] hvilket samarbeid som kan oppstå*". Dette skulle så, i følge semesterplanen, presenteres i en powerpoint den 28. november 2013.

Den 13. februar 2014 var temaet for undervisningen "*Smittekjeden og mikroorganismer. Ergonomi*", og elevene skulle utarbeide en HMS-perm. Det fremgår av Folkeuniversitetets oversikt at to av totalt seks undervisningstimer denne dagen etter deres oppfatning regnes som "praktisk opplæring".

Den 6. mars 2014 var temaet for undervisningen "*Fremførelse av oppgave. Lover og regler for foterapeuter, lover i forhold til kvalitetssikring. Drøfte hva service innebærer i profesjonell yrkesutøvelse – rollespill*". Av oversikten fremgår det at Folkeuniversitetet regner alle seks undervisningstimer denne dagen som "praktisk opplæring".

Den 28. oktober 2014 følger det av semesterplanen at elevene skulle "*Jobbe videre med Forretningsplan i bedriftsgruppene*", og at tre av totalt seks undervisningstimer denne dagen i følge Folkeuniversitetet skal regnes som "praktisk opplæring".

Slik retten ser det, er det ikke sannsynliggjort at det var pasienter til stede i undervisningstimene som er nevnt over. Retten mener videre at det på bakgrunn av omtalen i semesterplanene ikke er naturlig å karakterisere undervisningstimene nevnt over som "*pasient-/klientbehandlinger i klinikk*". Heller ikke den øvrige bevisførselen underbygger dette. Retten har på bakgrunn av dette kommet til at det ikke er sannsynliggjort at Folkeuniversitetet har tilbudt elevene minst 178 timer undervisning – ut over timene i skoleklinikken – som kan regnes som "praktisk opplæring" i henhold til kriteriene.

Slik retten ser det, er det derfor uansett ikke sannsynliggjort at Folkeuniversitetet oppfylte kravet om 450 timer "praktisk opplæring" i henhold til kriteriene. På bakgrunn av partenes anførsler og bevisførselen legger retten til grunn at kravet til "praktisk opplæring" er et vesentlig element i forbundets kriterier. Retten mener at det er sannsynliggjort et tilstrekkelig kvalifisert avvik mellom Folkeuniversitetets utdanningsopplegg og kravet til "praktisk opplæring", slik dette er definert i kriteriene, til at det foreligger et mislighold fra Folkeuniversitetets side som kan begrunne en heving av avtalen. Retten går derfor ikke nærmere inn på Fotterapeutforbundets anførsel om at det heller ikke er sannsynliggjort at de 272 timene som i semesterplanene er satt av til tid i skoleklinikken faktisk har bestått i "*[p]asient-/klientbehandlinger i klinikk*".

Det er anført fra Folkeuniversitetets side at definisjonen av praktisk opplæring i Fotterapeutforbundets kriterier for anbefalte skoler ikke kan tas på ordet, og at Folkeuniversitetets forståelse av hva som omfattes av "*praktisk opplæring*" er i samsvar med hvordan andre læresteder oppfatter kravet til praktisk opplæring. Slik retten ser det, vil en beslutning om heving/eksklusjon, som er basert på en tolkning av kriteriene som avviker fra hvordan kriteriene har vært praktisert, kunne hevdes å mangle saklig grunnlag.

Håvard Høydahl forklarte at andre skoler som forbundet anbefaler har lagt opp utdanningen sin på tilsvarende måte som Folkeuniversitetet. Høydahl forklarte at han underviser på de fleste foterapiutdanninger i Norge, og at han har tatt del i utarbeidelsen av semesterplaner ikke bare ved Folkeuniversitetet, men også ved andre skoler. Han viste til at det vil være umulig å nå minstekravet til antall timer praksis dersom man kun inkluderer timene som er satt av til behandling av pasienter i skoleklinikken.

Slik retten ser det er det ikke sannsynliggjort at kravet om "*praktisk opplæring*" har vært generelt har vært praktisert på en måte som avviker fra ordlyden i kriteriene. Retten har sett hen til vitneforklaringen fra Håvard Høydahl om dette, men legger ikke avgjørende vekt på den. Det ble ikke ført lærere fra andre utdanningsinstitusjoner som vitner under hovedforhandlingen. Videre viser retten til at saksøkers partsrepresentant, Inger Paulsen, som selv ble uteksaminert fra en annen utdanningsinstitusjon innenfor foterapi høsten 2015, forklarte at hun hadde 467 timer med pasientbehandling i klinikk i løpet av utdanningen. Hun forklarte at skolen hadde fulle pasientlister hver uke. Slik retten ser det, er det altså ikke sannsynliggjort at kriteriene har vært praktisert på en måte som avviker fra ordlyden.

Samlet sett mener retten at Foterapeutforbundet har tolket kriteriene riktig, og at det ikke er sannsynliggjort at Folkeuniversitetet våren 2015 oppfylte kravet til antall timer praktisk opplæring i henhold til definisjonen i kriteriene. Det er videre ikke sannsynliggjort at kravet om "*praktisk opplæring*" ikke har vært praktisert i tråd med ordlyden i kriteriene. Slik retten ser det, hadde forbundets beslutning om å ekskludere Folkeuniversitetet fra listen over anbefalte skoler saklig grunnlag. Retten mener at det er sannsynliggjort et tilstrekkelig kvalifisert avvik mellom Folkeuniversitetets utdanningsopplegg og kravet til "*praktisk opplæring*" til at det foreligger et mislighold fra Folkeuniversitetets side som kan begrunne en heving av avtalen.

Folkeuniversitetet har anført at Foterapeutforbundets beslutning om å ekskludere Folkeuniversitetet fra listen over anbefalte skoler uansett er ugyldig på grunn av saksbehandlingsfeil. Folkeuniversitetet har særlig vist til at forbundet ikke har fulgt saksbehandlingsreglene som følger av dokumentet "*Kriterier for skoler anbefalt av NFF*".

Av dokumentet "*Kriterier for skoler anbefalt av NFF*" følger det på side 6 følgende om "*Håndhevelse av ordningen*":

"Sentralstyre og lærergruppen i NFF gis mandat til å foreslå inkluderinger og ekskluderinger av utdanningsinstitusjoner fra listen over anbefalte skoler. Forslagene må begrunnes i kriteriene i godkjenningsordningen. Endringer i listen krever gyldige vedtak av både sentralstyre og lærergruppen i NFF."

Det er altså lagt opp til at eksklusjon av en utdanningsinstitusjon fra listen over anbefalte skoler krever både styrevedtak og vedtak fra lærergruppen i forbundet.

På bakgrunn av bevisførselen legger retten til grunn at spørsmålet om eksklusjon av Folkeuniversitetet ble diskutert i styremøter i forbundet våren 2015. I referatet fra styremøtet 23. mars 2015 fremgår det følgende:

"Anita og Ann Beate har vært i møte på Folkeuniversitetet Lillestrøm, etter klage fra elever på undervisningen/opplæringen. Saken følges opp."

I et skriv av 17. september 2015, undertegnet av styremedlemmene i forbundet, heter det:

"Under styremøte 23. mars 2015 vedtok sentralstyre i Fotterapeutforbundet å ikke lenger anbefale fotterapilinjen ved Folkeuniversitetet, med bakgrunn i at skolen ikke oppfyller krav til praktisk opplæring (...) Vedtaket var oppe til behandling, men ble ved en feiltakelse ikke inkludert i det endelige referatet."

I retten forklarte Grasdalen fra forbundet at styret i mars traff vedtak om at forbundet ikke lenger ville anbefale Folkeuniversitetet *dersom opplysningene forbundet hadde mottatt fra elevene stemte*. Det er anført fra Fotterapeutforbundets side at Grasdalen og styreleder i forbundet Anita Solberg fikk fullmakt fra styret til å håndtere saken videre.

Det er på det rene at det ikke fremkommer av referatet fra styremøtet i mars 2015 at forbundet har truffet vedtak – betinget eller ikke – om eksklusjon av Folkeuniversitetet. Det har heller ikke blitt fremlagt for retten andre referater fra styremøter våren 2015 som viser at det har blitt truffet vedtak om eksklusjon. Slik retten ser det, bør det i utgangspunktet kreves at vedtak truffet av styret fremkommer av møtoreferatet, jf. Woxholt, Foreningsrett – med samvirkeloven, 3. utgave (2008), side 342. Særlig bør dette kreves der vedtaket gjelder forhold av stor betydning og av inngripende karakter, slik som i nærværende sak. På bakgrunn av bevisførselen er det imidlertid ikke holdepunkter for at beslutningen om å ekskludere Folkeuniversitetet ikke hadde forankring i styret. Retten viser til skrevet av 17. september 2015, samt forklaringen fra Anita Solberg, daværende forbundsleder, og forklaringen fra vitnet Finn Asmussen, som var styremedlem da beslutningen ble tatt. Slik retten ser det, er den omstendighet at beslutningen om å ekskludere Folkeuniversitetet ikke er nedfelt i et styremøtoreferat fra våren 2015 ikke alene nok til å konstatere at det ikke foreligger et gyldig styrevedtak.

Det er imidlertid uansett på det rene at det ikke foreligger et vedtak om eksklusjon av Folkeuniversitetet fra lærergruppen i Fotterapeutforbundet. På bakgrunn av bevisførselen legger retten til grunn at lærergruppen ikke engang ble orientert eller konsultert før styret i forbundet traff sin beslutning om eksklusjon. Det er altså på det rene at Fotterapeutforbundet ved eksklusjonen av Folkeuniversitetet ikke har fulgt saksbehandlingsreglene i

dokumentet "Kriterier for skoler anbefalt av NFF". Spørsmålet for retten er hvilken konsekvens dette skal få.

All den tid Fotterapeutforbundet har valgt å etablere egne saksbehandlingsregler for ekskludering av utdanningsinstitusjoner fra listen over anbefalte skoler, mener retten at utgangspunktet må være at saksbehandlingsreglene må følges for at en beslutning om eksklusjon skal stå seg. Retten viser her til hensynet til skolenes forutberegnelighet.

Fotterapeutforbundet har anført at saksbehandlingsreglene i dokumentet "Kriterier for skoler anbefalt av NFF" aldri har vært fulgt i praksis, og at manglende involvering av lærergruppen derfor ikke kan lede til ugyldighet. Slik retten ser det, kan denne anførselen ikke føre frem. Retten viser til at forbundet aldri tidligere har ekskludert noen utdanningsinstitusjon fra listen over anbefalte studiesteder. Noen praksis vedrørende eksklusjoner foreligger det derfor etter rettens syn uansett ikke. Den omstendighet at forbundet har valgt å inkludere utdanningsinstitusjoner på listen over anbefalte studiesteder uten å involvere lærergruppen endrer ikke rettens syn. Retten viser til at en beslutning om eksklusjon uansett er noe annet, og langt mer inngripende, enn en beslutning om å inkludere en skole på listen.

I denne saken er beslutningen om eksklusjon av Folkeuniversitetet truffet av styret alene, i strid med de personelle kompetansereglene som er nedfelt i dokumentet "Kriterier for skoler anbefalt av NFF". Slik retten ser det, er det i et slikt tilfelle i utgangspunktet naturlig å anse beslutningen som ugyldig. Som nevnt innledningsvis mener retten at forbundets ordning med anbefaling av skoler har et foreningsrettslig preg. Retten mener at synspunkter fra foreningsretten her har overføringsverdi. Retten viser til Woxholt, Foreningsrett – med samvirkeloven, 3. utgave (2008), side 345. Hensynet til skolenes forutberegnelighet og rettssikkerhet taler for at en beslutning om eksklusjon må være truffet av riktig organ for at den skal være gyldig. Retten viser her til Woxholt, side 231 og 240, som retten mener har overføringsverdi.

Fotterapeutforbundet har anført at lærergruppen i forbundet i ettertid ikke har protestert mot at styret i forbundet på egen hånd besluttet å ekskludere Folkeuniversitetet, og at lærergruppen har gitt uttrykk for at den ikke ønsker å være delaktig i slike beslutninger. Retten viser her til referatet fra møtet i lærergruppen 17. og 18. september 2015, der det på side 3 fremgår følgende:

"Lærergruppa har aldri uttalt seg om ekskludering av skoler. Vil ikke ha noe ansvar eller ønsker å uttale seg om temaet. Ber om at kriteriene endres til neste møte."

Slik retten ser det, blir dette et spørsmål om saksbehandlingsfeilen er reparert ved at lærergruppen i ettertid ikke har protestert mot styrets beslutning, og dertil gitt uttrykk for at den ikke ønsker verken "ansvar eller (...) å uttale seg" om spørsmålet om eksklusjon av

skoler. Slik retten ser det, kan personell kompetansesvikt i et tilfelle som i nærværende sak etter omstendighetene repareres. Retten viser igjen til synspunkter fra foreningsretten, som retten mener har overføringsverdi. Woxholt skriver på side 345 følgende:

"Personelle kompetansebrudd vil også kunne ratihaberes slik at man derved kan gardere seg mot at det endelige resultatet blir ugyldighet."

Normalt vil en reparasjon forutsette at forbundet har truffet en ny beslutning, der saksbehandlingsreglene er fulgt. Det er på det rene at det ikke har skjedd i denne saken. Som nevnt over har lærergruppen, noen måneder etter at forbundet besluttet å ekskludere Folkeuniversitetet fra listen over anbefalte skoler, uttrykkelig tatt avstand fra å delta i beslutninger om eksklusjon av skoler. Retten legger til grunn at lærergruppen på dette tidspunktet var informert om forbundets beslutning for så vidt gjelder Folkeuniversitetet.

Retten har under tvil kommet til at den personelle kompetansesvikten i denne saken ikke fører til at forbundets beslutning er ugyldig. For så vidt gjelder styret har retten lagt avgjørende vekt på at det ikke er fremkommet noe som tilsier at beslutningen om å ekskludere Folkeuniversitetet ikke hadde forankring i styret. For så vidt gjelder lærergruppen mener retten at den personelle kompetansesvikten etter omstendighetene er reparert ved at lærergruppen i ettertid ikke har protestert mot styrets beslutning, og i tillegg gitt uttrykk for at den ikke ønsker å bli involvert i beslutninger om eksklusjon. På bakgrunn av dette er det etter rettens syn sannsynliggjort at den personelle kompetansesvikten ikke har hatt betydning for beslutningens innhold, noe som gjennomgående er et vilkår for ugyldighet i foreningsretten, jf. Woxholt side 245 og 345. Som nevnt mener retten at synspunkter fra foreningsretten har overføringsverdi til nærværende sak. Samlet sett mener retten at konsekvensen av den personelle kompetansesvikten i denne saken ikke blir at beslutningen er ugyldig.

Retten mener videre at det ikke foreligger andre forhold ved forbundets saksbehandling som fører til at beslutningen må kjennes ugyldig. Retten viser til at forbundet gjennom våren 2015 gjentatte ganger ba Folkeuniversitetet uttale seg om informasjonen forbundet hadde mottatt, og at Folkeuniversitetet uttalte seg flere ganger. Folkeuniversitetet har derfor fått anledning til å ta til motmæle, jf. Woxholt side 242. Som nevnt over har retten kommet til at det ikke er sannsynliggjort at kravet til praktisk opplæring, slik dette er definert i dokumentet "Kriterier for skoler anbefalt av NFF", ikke har vært praktisert. Noen usaklig forskjellsbehandling av Folkeuniversitetet, eller vilkårlig myndighetsutøvelse fra forbundets side, er derfor heller ikke sannsynliggjort, jf. Woxholt side 240, jf. side 279 følgende.

Retten har altså kommet til at forbundets beslutning om å ekskludere Folkeuniversitetet hadde saklig grunnlag, og at det ikke foreligger feil ved forbundets saksbehandling som

medfører at forbundets beslutning er ugyldig. Folkeuniversitetet får følgelig ikke medhold i at forbundets beslutning er ugyldig.

Folkeuniversitetet har også krevd erstatning. Retten mener at det ikke foreligger ansvarsbetingende uaktsomhet hos Fotterapeutforbundet. Slik retten ser det, hadde forbundets beslutning om å ekskludere Folkeuniversitetet fra listen over anbefalte skoler saklig grunnlag i kriteriene. Retten mener at det er uheldig at verken Grasdalen eller Solberg var kjent med saksbehandlingsreglene, herunder kravet om vedtak i lærergruppen, da beslutningen om å ekskludere Folkeuniversitetet fra listen ble tatt, og at det er uheldig at beslutningen ble truffet i strid med saksbehandlingsreglene. Retten mener imidlertid at det ikke foreligger ansvarsbetingende uaktsomhet hos forbundet. Det foreligger heller ikke forhold ved artikkelen på forbundets nettsider som innebærer ansvarsbetingende uaktsomhet for forbundet. Fotterapeutforbundet frifinnes derfor for erstatningskravet.

Retten har kommet til at Fotterapeutforbundets beslutning er gyldig, og at forbundet skal frifinnes for erstatningskravet. Fotterapeutforbundet har følgelig vunnet saken, jf. tvisteloven § 20-2. Forbundet har krav på erstatning for sine sakskostnader fra motparten. Slik retten ser det, kommer ikke noen av alternativene i § 20-2 (3) til anvendelse. Heller ikke tvisteloven § 20-3 eller § 20-4 kommer til anvendelse i saken.

Fotterapeutforbundet har i sakskostnadsoppgave fremlagt under hovedforhandlingen krevd dekket totalt kr 213 980 i sakskostnader. Det ble samtidig satt frist for inngivelse av tilleggsoppgave for utlegg mv. I tilleggsoppgave av 15. juni 2016 har Fotterapeutforbundet krevd dekket ytterligere totalt kr 29 862, som gjelder utlegg og tapt arbeidsfortjeneste for vitner. Det totale kravet er altså kr 243 842. Av dette utgjør salæret kr 212 850. Folkeuniversitetet hadde ikke innsigelser mot Fotterapeutforbundets sakskostnadsoppgave i hovedforhandlingen. Folkeuniversitetet ble gitt anledning til å uttale seg om tilleggsoppgaven. Folkeuniversitetet hadde heller ikke innsigelser mot Fotterapeutforbundets tillegg til sakskostnadsoppgaven. Retten mener at kostnadene har vært nødvendige og rimelige, jf. tvisteloven § 20-5 (1). Retten viser til at hovedforhandlingen ble gjennomført over tre dager, og at saken må antas å ha stor betydning for forbundet. Folkeuniversitetet dømmes til å erstatte forbundets sakskostnader med kr 243 842.

DOMSSLUTNING

1. Fotterapeutforbundet frifinnes.

2. Folkeuniversitetet Øst dømmes til å erstatte Fotterapeutforbundets sakskostnader med kr 243 842, med tillegg av lovens rente fra to uker etter forkynnelse av dommen til betaling skjer.

Retten hevet

Ellen Rognlien

*Dokument i samsvar med undertegnet original.
Oslo tingrett 24.06.2016*

*Vibeke Frøsaker
(sign)*

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten. Ankefristen avbrytes av rettsferien. Rettsferie er følgende: Rettsferiene varer fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag, fra og med 1. juli til og med 15. august og fra og med 24. desember til og med 3. januar, jf. domstoloven § 140.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegenstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegenstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankeinstansen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.